Łukasz Muszyński

Uniwersytet Łódzki

Ukraina na rozdrożu demokracji, czyli współpraca w ramach Partnerstwa Wschodniego.

Po upadku bloku wschodniego na początku lat 90. XX wieku na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej wytworzona została próżnia polityczna. Kraje byłego bloku wschodniego mimo licznych deklaracji o chęci demokratyzacji i integracji z państwami zachodnimi pozostawały poza głównymi organizacjami międzynarodowymi kreującymi politykę światową, takimi jak Sojusz Północnoatlantycki czy Wspólnoty Europejskie. O ile państwa Europy Środkowej oraz kraje bałtyckie bezzwłocznie włączyły się w proces zacieśniania więzi z wymienionymi instytucjami, o tyle wschodnioeuropejskie republiki postsowieckie, takie jak Ukraina czy Białoruś, ze względu na problemy wewnętrzne, a także brak historycznej, suwerennej państwowości często traktowane były przez zachodnioeuropejskich polityków, jako bufor pomiędzy integrującą się Europą a Federacją Rosyjską.

Obecnie, ponad dwadzieścia lat po rozpadzie Związku Sowieckiego i uzyskaniu niepodległości przez państwa wschodniej części kontynentu europejskiego, Ukraińcy otrzymali szansę, jaką nie dysponowali od proklamowania niepodległości w 1917 roku¹. Dziś mają możliwość wyboru pomiędzy integralnym miejscem w europejskiej rodzinie państw demokratycznych, a uzależniającą współpracą z Rosją oraz pozostałymi członkami Wspólnoty Niepodległych Państw².

Unia Europejska rozpatrując rozszerzenie i integrację opracowała szerokie programy skierowane dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Jednym z najistotniejszych jest idea Partnerstwa Wschodniego, zaproponowana przez Polskę i Szwecję³. Program oficjalnie zainicjowany 7 maja 2009 roku na szczycie Unii Europejskiej w Pradze, został skierowany do sześciu byłych republik sowieckich: Białorusi⁴, Ukrainy, Mołdawii, Gruzji, Armenii i Azerbejdżanu. Koncepcja planu dla krajów postsowieckich jest częścią Europejskiej Polityki Są-

¹ R. Pipes, *Rewolucja Rosyjska*, Warszawa 1994, s. 426-427.

² Do Wspólnoty Niepodległych Państw oprócz Ukrainy należą: Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Kazachstan, Kirgistan, Mołdawia, Rosja, Tadżykistan, Uzbekistan. Turkmenistan posiada status członka stowarzyszonego.

³ Portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, www.msz.gov.pl/Partnerstwo,Wschodnie,19887.html.

⁴ Kwestia objęcia programem Białorusi była przedmiotem szerokich dyskusji unijnych polityków. Głównymi problemami były autorytarne rządy Aleksandra Łukaszenki oraz łamanie praw człowieka. Osiągnięto jednak konsensus, dochodząc do wniosku, iż proponowane reformy przyczynią się przede wszystkim do poprawy standardu życia społeczeństwa białoruskiego.

siedztwa, zainaugurowanej w maju 2004 roku. Zakładała ona stworzenie „pierścienia” stabilnych państw wokół granic Unii Europejskiej, na obszarze Afryki Północnej, Bliskiego Wschodu, Kaukazu Południowego i Europy Wschodniej. W zamian za uprzywilejowaną pozycję zbudowaną na poszanowaniu wspólnych wartości, takich jak demokracja, praworządność, zasady wolnorynkowe i prawa człowieka, Unia Europejska oferowała ściślejszą integrację polityczną oraz ekonomiczną, jednak co istotne, nie proponowała rozmów akcesyjnych⁵.

Idea demokratyzacji, a także silniejszej współpracy napotykała na wiele problemów, które okazały się niezwykle trudnymi do przezwyciężenia. Łamanie praw człowieka w krajach Maghrebu, nieprzerwany konflikt na linii Izrael – Palestyna, nieuregulowana kwestia terytorialna Gruzji oraz autorytarne rządy Aleksandra Łukaszenki na Białorusi to przykłady spraw, które skutecznie hamowały proces budowania stabilizacji w państwach okalających Unię Europejską. Również ze strony Wspólnoty występowały poważne utrudnienia. Proces rozmów i negocjacji odbywał się w formule tzw. Planów Działań⁶. Oznaczało to, iż europejscy dyplomaci za każdym razem prowadzili negocjacje tylko z jednym, wybranym krajem partnerskim, omawiając z nim jedynie indywidualne, średniookresowe, najważniejsze projekty. Oprócz tego państwa objęte Europejską Polityką Sąsiedztwa w czasie negocjacji były traktowane w sposób jednakowy, co nieko-

⁵ T. Kapuśniak, *Wymiar Wschodni Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej. Inkluzja bez członkostwa?*, Warszawa 2010, s. 23.

⁶ *Ibidem*, s. 26.

rzystnie oddziaływało zwłaszcza na wschodnioeuropejskich członków, ze względu na ich odmienność kulturową wobec partnerów śródziemnomorskich. Wymienione problemy oraz konkurencyjna względem Partnerstwa Wschodniego, koncepcja powołania Unii na rzecz Regionu Morza Śródziemnego⁷ zainaugurowana podczas szczytu przywódców 43 państw w Paryżu w dniach 13-14 lipca 2008 roku, powodowały poważne zagrożenie dla integracji byłych republik sowieckich z Unią Europejską.

Z tego względu Partnerstwo Wschodnie odgrywa istotną rolę w integracji obszaru postsowieckiego. Oprócz tego, niezbędna jest dobra wola państw objętych programem oraz budowanie pozycji lidera grupy, który weźmie na siebie część odpowiedzialności za powodzenie idei. Kluczową rolę mogłaby odegrać Ukraina, jako najludniejszy i największy pod względem terytorialnym kraj partnerski.

W ramach projektu Unia Europejska zaproponowała współpracę w tzw. „inicjatywach flagowych”, głównych obszarach stanowiących fundament reform⁸.

Pierwsza z nich obejmuje zakres zintegrowanego programu zarządzania granicami. 22 listopada 2010 roku podczas szczytu Unia Europejska – Ukraina, doszło do przyjęcia

⁷ W skład Unii na rzecz Regionu Morza Śródziemnego wchodzi 28 państw UE oraz Albania, Algieria, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Maroko, Mauretania, Monako, Autonomia Palestyńska, Syria, Tunezja i Turcja.

⁸ Wspólna deklaracja przyjęta podczas szczytu Partnerstwa Wschodniego w Pradze 7 maja 2009 r., www.register.consilium.europa.eu/pdf/pl/09/st08/st08435.pl09.pdf.

Planu Działań⁹ w sprawie wiz. Jest to znaczące osiągnięcie, ponieważ po raz pierwszy w sposób jednoznaczny zostały wyróżnione warunki i zasady, jakie Kijów musi spełnić, aby liczyć na zmianę polityki wizowej UE. W tym zakresie duży potencjał stanowi wola polityczna, ponieważ problem wiz do Unii Europejskiej był kwestią priorytetową dla wszystkich ekip rządzących na Ukrainie od 2005 roku.

Od początku prezydentury Wiktora Janukowycza Kijów przyjął lub sporządził najważniejsze akty prawne będące podstawą spełnienia europejskich norm i standardów w zakresie zarządzania granicami i migracjami. Atutem państwa ukraińskiego, na tle pozostałych krajów partnerskich, jest również relatywnie dobrze zreformowana oraz wydajnie zarządzana służba graniczna. Efektem tego są przede wszystkim zmniejszająca się nielegalna migracja, a także notowany spadek bezprawnych pobytów Ukraińców na obszarze Unii Europejskiej¹⁰. Warto również nadmienić, iż Kijów sprawnie i bez poważniejszych trudności realizuje umowę o readmisji ze Wspólnotą¹¹.

Kolejnym priorytetem Partnerstwa Wschodniego jest współpraca w zakresie bezpieczeństwa energetycznego. W odpowiedzi na znaczne uzależnienie państw Europy Środkowo-Wschodniej od dostaw surowców energetycznych z Federacji Rosyjskiej oraz budowę omijających je gazociąg-

⁹ M. Jaroszewicz, *Wizowy Plan Działań dla Ukrainy: ocena stanu przygotowań*, „Komentarze OSW”, nr 45, 17.01.2011.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Umowa o readmisji między Wspólnotą Europejską a Ukrainą została zawarta 18 grudnia 2007 roku.*

gów¹², podjęto decyzję o stworzeniu tzw. „południowego korytarza energetycznego”¹³. Trasa gazociągu miałaby prawdopodobnie przebiegać z Turkmenistanu do Polski, przez Azerbejdżan, Gruzję i Ukrainę. Obecnie jednak idea ta wydaje się mało opłacalna ze względu na zaawansowane prace nad gazociągiem Nabucco oraz trwający kryzys ekonomiczny. Nierozwiązanym problemem od kilkunastu lat pozostaje kwestia rurociągu Odessa-Brody, który miał transportować ropę do rafinerii w Płocku, a następnie do Gdańska. Mimo iż ukraiński odcinek został ukończony w 2001 roku, władze polskie straciły zainteresowanie tym projektem. Świadczy o tym chociażby wypowiedź ukraińskiego premiera Mykoły Azarowa, który pytany o kwestię przedłużenia ropociągu na terytorium Polski, stwierdził: „wiele razy proponowaliśmy to polskim part-

¹² Pierwszy z nich, Gazociąg Północny prowadzony jest po dnie Morza Bałtyckiego z terytorium Federacji Rosyjskiej do Niemiec, omijając Polskę oraz państwa bałtyckie. Oficjalna uroczystość inauguracyjna odbyła się 8 listopada 2011 roku w niemieckim mieście Lubmin. Wzięli w niej udział kanclerz RFN Angela Merkel, ówczesny prezydent Rosji Dmitrij Miedwiediew, premier Francji Francois Fillon oraz komisarz UE ds. energii Günter Oettinger. Na koniec 2012 roku planowane jest oddanie do użytku drugiej nitki rurociągu. Trasa drugiego gazociągu zwanego Południowym ma przebiegać z terytorium Rosji, przez Morze Czarne do wybrzeży Bułgarii, gdzie nastąpi rozwidlenie w kierunku Serbii i Słowenii, a następnie do Węgier i Austrii. Druga gałąź gazociągu przebiegać będzie przez terytorium Grecji do Włoch.

¹³ Oficjalna nazwa oraz trasa przebiegu rurociągu nie została podana w żadnych wiążących dokumentach.

nerom, ale na razie nie uważają oni, by było to dla nich celowe”¹⁴.

W ramach Partnerstwa Wschodniego podnoszone są również kwestie odnoszące się do regionalnych rynków energii elektrycznej, odnawialnych źródeł energii oraz wydajności energetycznej. Unia Europejska przekazała Ukrainie około 20 milionów euro funduszy na modernizację i przebudowę przestarzałych elektrowni oraz sieci przesyłowych, a także na inwestycje związane z tworzeniem nowoczesnych, ekologicznych źródeł energii¹⁵. Z punktu widzenia bezpieczeństwa energetycznego Europy Środkowo-Wschodniej tego typu działania mają też na celu ograniczanie interwencjonizmu rosyjskich firm i koncernów żywo zainteresowanych pozyskaniem strategicznych obiektów przesyłowych znajdujących się na terytorium ukraińskim. Oprócz tego, warto wspomnieć, iż Kijów, dzięki licznym inwestycjom w elektrownie wodne stał się liderem wśród krajów partnerskich pod względem wykorzystania energii odnawialnej. Tego typu źródła zasilania, umiejscowione na kaskadach Dniepru oraz Dniestru pokrywają około 9% rocznego zapotrzebowania Ukrainy w prąd elektryczny¹⁶.

Nie mniej ważnym punktem współpracy w ramach Partnerstwa Wschodniego jest wspieranie małych i średnich

¹⁴ Premier Ukrainy: Polska nie chce przedłużenia ropociągu Odessa-Brody, www.wprost.pl/ar/343097/Premier-Ukrainy-Polska-nie-chce-przedluzenia-ropociagu-Odessa-Brody.

¹⁵ EastBook.eu – Portal Partnerstwa Wschodniego, www.eastbook.eu/faq-o-partnerstwie-wschodnim/#four.

¹⁶ Dane Eurostat – struktura zużycia nośników energii na 31.12.2009.

przedsiębiorstw. Po upadku Związku Sowieckiego głęboka restrukturyzacja doprowadziła do likwidacji dużych, państwowych kompleksów zatrudniających znaczną część społeczeństwa ukraińskiego. Obecnie istotne jest, aby silnie wspierać tworzącą się klasę średnią, posiadającą własne firmy. Dlatego też, Unia Europejska w latach 2010-2013 przeznaczyła na ten cel ponad 57 milionów euro do podziału na wszystkie kraje partnerskie¹⁷. Znaczna część tych środków zostanie przeznaczona nie tylko na preferencyjne kredyty czy dofinansowania, ale także na zagraniczne szkolenia¹⁸ i promowanie przedsiębiorczości wśród Ukraińców. Szczególną rolę odgrywa w tej kwestii program SME Facility, mający za zadanie wspieranie rozwoju rynków kredytowych dla małych i średnich przedsiębiorstw z wykorzystaniem gwarancji i pożyczek Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Instrumentem pomocniczym jest także projekt East-Invest służący poprawie klimatu inwestycyjnego w państwach objętych Partnerstwem Wschodnim

¹⁷ EastBook.eu – Portal Partnerstwa Wschodniego, www.eastbook.eu/faq-o-partnerstwie-wschodnim/#four.

¹⁸ Na szczycie Partnerstwa Wschodniego w dniach 29-30 września 2011 roku zapadła decyzja o utworzeniu w Warszawie Akademii Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego – wieloletniego programu szkoleń skierowanego do urzędników z państw objętych programem PW, realizowanego przez Krajową Szkołę Administracji Publicznej we współpracy z Departamentem Wdrażania Programów Rozwojowych MSZ oraz Pełnomocnikiem Ministra SZ ds. Partnerstwa Wschodniego. W roku 2011 w modułach szkoleniowych uczestniczyło 47 urzędników krajów partnerskich. Na rok 2012 zaplanowano zwiększenie tej liczby do ponad 100 urzędników i ekspertów.

poprzez stworzenie międzynarodowej sieci powiązań i kontaktów pomiędzy przedsiębiorcami oraz właścicielami firm¹⁹.

Mając w pamięci katastrofę elektrowni jądrowej w Czarnobylu, Unia Europejska uczyniła jednym ze swoich priorytetów we współpracy z krajami partnerskimi zwalczanie katastrof naturalnych i spowodowanych przez człowieka. W ramach tego została podjęta inicjatywa dotycząca programu wymiany informacji odnoszących się do ochrony środowiska - Environmental Governance. Polega ona między innymi na monitorowaniu kwestii związanych z dostępem do systemów informacji o środowisku w państwach Partnerstwa Wschodniego²⁰.

Instrumentem, który z założenia powinien wspierać polsko-szwedzką inicjatywę jest Euronest, czyli zgromadzenie parlamentarne, w skład którego wchodzi 60 europosłów z Parlamentu Europejskiego oraz po 10 przedstawicieli parlamentów krajów partnerskich. Niestety organ ten nie funkcjonuje efektywnie ze względu na spory wewnątrz PE dotyczące Białorusi. Przedmiotem nieporozumienia było to, czy społeczeństwo białoruskie mają reprezentować nieuznawani przez Parlament Europejski parlamentarzyści białoruscy²¹, czy członkowie opozycji. Ostatecznie pierwsza inauguracyjna sesja zgromadzenia odbyła się 3 maja 2011 roku, bez udziału delegacji białoruskiej.

¹⁹ *Wspólna Deklaracja Warszawskiego Szczytu Partnerstwa Wschodniego*, Warszawa, 29-30 września 2011 r.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Inauguracja zgromadzenia parlamentarnego Partnerstwa Wschodniego Euronest*, „Tydzień na Wschodzie OSW”, nr 16, 11.05.2011.

Integracja Ukrainy z Unią Europejską na drodze Partnerstwa Wschodniego niesie ze sobą wiele pozytywnych korzyści. Jednak Kijów musi pamiętać o niezbędnej obustronnej determinacji i woli politycznej. Istnieją bowiem zagrożenia, które w wymierny sposób mogą przyczynić się do zahamowania procesu wzmacniania więzi ze Wspólnotą.

Jednymi z poważniejszych zagrożeń mogą stać się wyśuwane pod adresem Ukrainy działania i kontrpropozycje Federacji Rosyjskiej zmierzające do utrzymania tego państwa w obrębie własnej strefy wpływów. Stosunek władz na Kremlu do programu Partnerstwa Wschodniego może obrazować wypowiedź byłego rosyjskiego prezydenta Dmitrija Miedwiediewa, który 22 maja 2009 roku stwierdził, iż „każde partnerstwo jest lepsze od konfliktu, jednak martwi nas, że ze strony niektórych państw podejmowane są próby wykorzystania tej struktury, jako partnerstwa przeciwko Rosji”²².

Federacja Rosyjska dostrzegając, iż idea Partnerstwa Wschodniego dzięki swoim korzyściom ekonomicznym jest atrakcyjna dla Ukrainy, stara się wygenerować możliwie konkurencyjną ofertę skierowaną dla tego kraju. Najpoważniejszą z nich wydaje się być projekt Unii Celnej²³, działającej od 5 lipca 2010 roku na obszarze Rosji, Białorusi i Kazachstanu²⁴. Zakłada ona stworzenie wspólnej przestrzeni celnej, w grani-

²² *UE - Rosja: kwestie sporne pozostały*, „Rzeczpospolita”, 22 maja 2009

²³ Pierwszy dokument o utworzeniu unii celnej pomiędzy Rosją, Białorusią i Kazachstanem, powstał w 1995 roku, jednak rozbieżności interesów pomiędzy partnerami doprowadziły to zahamowania projektu.

²⁴ I. Wiśniewska, *Unia celna – polityczny projekt Rosji*, „Tydzień na Wschodzie OSW”, nr 24, 7.07.2010.

cach której wymiana towarowa podlegać będzie zasadom wolnorynkowym. Oprócz tego, państwa członkowskie wprowadziły jednolitą taryfę celną na towary importowane, a także jednaki Kodeks Celný normujący procedury stosowane przy imporcie i eksporcie produktów na obszarze Unii Celnej²⁵.

7 czerwca 2011 roku, podczas spotkania ukraińskiego premiera Mykoły Azarowa z Władimirem Putinem w Moskwie, rosyjski polityk zaproponował, aby Kijów przystąpił do Unii Celnej. Zachęcając do uczestnictwa w projekcie zapewnił, iż „jest przekonany, że nowe możliwości dla uczestników życia gospodarczego, dla biznesu obu krajów stworzyłoby aktywniejsze włączenie się Ukrainy do wielostronnych projektów integracyjnych”²⁶. Termin rosyjskiej propozycji nie był przypadkowy. W tym samym czasie toczyły się bowiem finalne negocjacje Ukrainy dotyczące Umowy Stowarzyszeniowej z Unią Europejską, zakładającej m. in. pogłębienie strefy wolnego handlu²⁷.

Politycy w Kijowie mając na uwadze fakt, iż nadchodzi czas, w którym będą musieli dokonać jednoznacznego samookreślenia w kwestii Umowy Stowarzyszeniowej ze Wspólnotą, próbują balansować między Wschodem a Zachodem proponując Moskwie układ „3+1”²⁸. Chodzi tu przede wszystkim

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ www.wprost.pl/ar/248040/Putin-ponowil-zaproszenie-dla-Ukrainy-do-Unii-Celnej/, 17.01.2012.

²⁷ I. Wiśniewska, *op. cit.*

²⁸ W. Konończuk, S. Matuszak, *Negocjacje Umowy Stowarzyszeniowej UE – Ukraina a Rosja*, „Tydzień na Wschodzie OSW”, nr 14, 13.04.2011.

o formalne pozostawanie poza strukturami Unii Celnej, przy jednoczesnym korzystaniu z jej profitów np. zniesienia ceł za surowce energetyczne. Władze Ukrainy będąc świadomymi, iż formalne uczestnictwo w Unii Celnej z Rosją, Białorusią i Kazachstanem podważa jej pozycję negocjacyjną w sprawie Umowy Stowarzyszeniowej z Unią Europejską, stoi na rozdrożu.

Paradoksalnie dla Ukrainy zagrożeniem zewnętrznym o odmiennym charakterze niż propozycje rosyjskie, mogą być pozostałe unijne inicjatywy regionalne. Partnerstwo Wschodnie nie jest jedynym tego typu projektem w tej części Europy. Najpoważniejszym programem mogącym stanowić konkurencję dla koncepcji polsko-szwedzkiej jest Synergia Czarnomorska, zrzeszająca wszystkie kraje Partnerstwa Wschodniego z wyjątkiem Białorusi²⁹. Podstawowym problemem jest, więc obawa o dublowanie obszaru działalności. Mimo iż Komisja Europejska jednoznacznie akcentuje zgodność obu projektów, wśród europejskich polityków widoczne jest konkurowanie o fundusze oraz polityczne wsparcie³⁰. Co ciekawe pomimo tego, iż członkami projektu są Turcja i Federacja Rosyjska, a więc państwa odgrywające znaczącą rolę w regionie, jak dotąd nie udało się wypracować koncepcji, która przyniosłaby korzyści państwom obszaru Morza Czarnego. Może to świad-

²⁹ Synergia Czarnomorska zrzesza Armenię, Azerbejdżan, Gruzję, Mołdawię, Rosję, Turcję i Ukrainę.

³⁰ J. Popielawska, *Partnerstwo Wschodnie w kontekście innych europejskich inicjatyw regionalnych na wschodzie*, [w:] K. Longhurst (red.), *Kształtowanie się nowej europejskiej polityki wschodniej – ocena Partnerstwa Wschodniego*, Warszawa 2009, s. 57.

czyć o tym, że udział wymienionych państw w Synergii Czarnomorskiej jest podyktowany chęcią utrzymania *status quo* w regionie.

Kolejną unijną inicjatywą w regionie, mogącą przyczynić się do zagrożenia pozycji Partnerstwa Wschodniego jest Wymiar Północny. Obszar jego działalności obejmuje północno-europejskie obszary Federacji Rosyjskiej, region Morza Bałtyckiego oraz Norwegię i Islandię. Przedmiotem szczególnych kontrowersji jest fakt, iż Wymiar Północny w przeciwieństwie do pozostałych wschodnich inicjatyw regionalnych Unii Europejskiej, nie jest częścią Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Stanowi natomiast osobny instrument polityki zagranicznej Wspólnoty³¹. Znaczącym jego atutem jest partnerski, równorzędny charakter relacji panujący pomiędzy stronami, wyrażający się w zasadzie współfinansowania projektów mających polepszyć funkcjonowanie państw w tej części kontynentu³².

Podsumowując kwestię Ukrainy i Partnerstwa Wschodniego, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na kroki i działania podejmowane przez Federację Rosyjską. O ile istnienie kilku unijnych programów pomocy regionalnej na tym samym obszarze, nie stanowi fundamentalnego zagrożenia dla wymiernej współpracy, a w dalszej perspektywie dla członkostwa Kijowa we Wspólnocie, o tyle ściślejsza współpraca państwa ukraińskiego z Rosją może przyczynić się do całkowitego zaprzepaszczenia tej szansy.

³¹ *Ibidem*, s. 59.

³² *Ibidem*, s. 60.

Równie znaczące dla funkcjonowania Ukrainy w programie Partnerstwa Wschodniego są problemy wewnętrzne. Niezwykle silny podział społeczeństwa ukraińskiego, mający swoje korzenie w trudnej historii tego narodu, w widoczny sposób przekłada się na społeczno-polityczny wymiar życia publicznego. Zróżnicowanie poglądów politycznych obywateli, nie ułatwia procesu integracji Ukrainy z Unią Europejską. Z jednej strony mamy do czynienia z proeuropejską częścią narodu, którego kulminacyjna aktywność nastąpiła w czasie Pomarańczowej Rewolucji, z drugiej natomiast pojawiają się postawy skrajne, proponowane przez środowiska nacjonalistyczne głównie na wschodzie kraju³³.

Oprócz tego, istotnym zagrożeniem dla przyszłości zbliżenia unijno-ukraińskiego pozostaje kontrowersyjna kwestia oskarżenia byłej premier Julii Tymoszenko o defraudację i podpisanie rzekomo niekorzystnej umowy gazowej z Federacją Rosyjską. Sąd w Kijowie uznał, iż w wyniku kontraktu, państwowy operator sieci gazowej Naftohaz poniósł straty w wysokości 1,5 miliarda hrywien³⁴. Ponadto skazał byłą premier na 7 lat pozbawienia wolności oraz nakaz pokrycia

³³ W 2010 roku związana ze środowiskami nacjonalistycznymi fundacja Ukraina – Ruś wydała przewodnik po ukraińskich miejscowościach na terenie Polski. W informatorze znalazły się tezy, iż król Zygmunt II August i poeta Juliusz Słowacki byli Ukraińcami, a Kraków jest staroukraińskim grodem. Oprócz tego, środowiska nacjonalistyczne skupione wokół byłego deputowanego Rostysława Nowożeneca postulują przyłączenie do Ukrainy części ziem polskich, rosyjskich, rumuńskich i białoruskich.

³⁴ S. Matuszak, T. Olszański, *Wyrok na Julię Tymoszenko*, „Tydzień na Wschodzie OSW”, nr 32, 12.10.2011.

wycenionych strat. Wyrok kijowskiego sądu uważany jest przez zwolenników Tymoszenko za jawny przejaw walki politycznej pomiędzy nią, a obecnym prezydentem Wiktorem Janukowyczem. W ostatnim czasie w mediach coraz częściej pojawiają się sygnały o możliwości ułaskawienia byłej premier³⁵. Niewątpliwie ma to związek z silnym naciskiem unijnych i amerykańskich polityków, którzy stawiają pełną przejrzystość tej sprawy jako konieczny warunek dalszej obustronnej współpracy. Akt łaski prezydenta Ukrainy byłby zatem jednoznacznym sygnałem dobrej woli politycznej oraz demokratycznych zmian, jakie zachodzą na szczeblach władzy państwowej.

Konkludując, idea Partnerstwa Wschodniego to program posiadający znaczny potencjał, który ma szanse przynieść wiele korzyści nie tylko Ukrainie, czy wszystkim sześciu krajom partnerskim, ale przede wszystkim całej Europie. Inicjatywa polsko-szwedzka jest w pewnym sensie wyrazem woli ojców założycieli Wspólnoty. Stara się bowiem ziścić koncepcję zjednoczonej rodziny narodów europejskich, w której nie występują podziały na wschód i zachód. Rzeczywistość i chłodna kalkulacja uzmysławia jednak, iż idea ta napotyka na swojej drodze wiele trudności, często niezależnych od państw objętych programem. Począwszy od sporów wewnątrzunijnych, dotyczących finalnego efektu współpracy, poprzez zagrożenia w postaci kontrpropozycji rosyjskich oraz immanentne problemy krajów partnerskich należy pamiętać

³⁵ *Ibidem*.

o obustronnej determinacji i woli politycznej, które mogą okazać się kluczowymi gwarantami powodzenia współpracy.

Ukraina będzie w końcu musiała w sposób jednoznaczny określić swoją dalszą drogę rozwoju. Partnerstwo Wschodnie jest dla niej szansą na zdecydowane zerwanie z marginalizacją oraz wyjście ze strefy wpływów Federacji Rosyjskiej. Mimo iż nie wszystkie kraje Unii Europejskiej są zgodne, co do członkostwa Ukrainy we Wspólnocie, to stanowczość i konsekwentne dążenie do tego celu powinno być dla polityków w Kijowie nadrzędnym celem na najbliższe lata. Dużą rolę we wspieraniu Ukraińców i promowaniu ich stanowiska na forum Unii Europejskiej powinna odgrywać Polska. Niezbędne jest budowanie koalicji unijnych państw regionu udzielających poparcia europejskim aspiracjom Ukrainy. Korzyści płynące z takiej postawy czerpać będzie w przyszłości cały region Europy Środkowo-Wschodniej.

Obecnie dla władz ukraińskich priorytetem powinna być konsolidacja społeczeństwa wokół nurtu proeuropejskiego, a także podchodzenie z dużą dozą ostrożności do inicjatyw współpracy, wysuwanych przez Federację Rosyjską. Należy mieć na uwadze, iż w okresie wielu kluczowych i finalnych decyzji dotyczących chociażby pogłębienia strefy wolnego handlu z Unią Europejską, czy kontrowersyjnej kwestii wyroku na byłą premier Julię Tymoszenko, wschodni sąsiad Ukrainy będzie starał się za pomocą różnych metod zwolnić lub całkowicie zatrzymać proces integracji tego kraju ze Wspólnotą. Dlatego właśnie politycy a w szczególności prezydent Wiktor Janukowycz, muszą wziąć odpowiedzialność za po-

dzielone społeczeństwo i podjąć jednoznaczne decyzje, które w trwały sposób przyczynią się do ustalenia nowego porządku nie tylko na Ukrainie, ale także w całej Europie.